

Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів на заняттях з англійської мови

Анотація. Стаття присвячена питанню застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів на заняттях з англійської мови. Авторами детально висвітлено характерні риси, особливості та види проблемних ситуацій, що застосовуються для формування іншомовної комунікативної компетентності, а також охарактеризовано основні вимоги, правила і способи створення та застосування проблемних ситуацій. У статті здійснено порівняльний аналіз створення проблемних і неproblemних ситуацій, наведено приклади таких ситуацій згідно з тематикою навчального плану дисципліни «Англійська мова для професійного спілкування» для студентів педагогічних спеціальностей. Докладно описано послідовність застосування проблемних ситуацій у процесі вивчення теми, а також технологію й етапи їх опрацювання майбутніми вчителями на занятті з англійської мови.

Ключові слова: проблемна ситуація, іншомовна комунікативна компетентність, неproblemна ситуація, види проблемних ситуацій, застосування проблемної ситуації, майбутні вчителі.

Дмитренко Н. Е., Петрова А. И.

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского

Использование проблемных ситуаций для формирования иноязычной коммуникативной компетентности будущих учителей на занятиях по английскому языку

Аннотация. Статья посвящена вопросу использования проблемных ситуаций для формирования иноязычной коммуникативной компетентности у будущих учителей на занятиях по английскому языку. Авторами в деталях освещены характеристики, особенности и виды проблемных ситуаций, которые используются для формирования иноязычной коммуникативной компетентности, а также выделены основные требования, правила и способы создания и применения проблемных ситуаций. В статье проведен сравнительный анализ создания проблемных и неproblemных ситуаций, приведены их примеры в соответствии с учебным планом дисциплины «Английский язык для профессионального общения» для студентов педагогических специальностей. Подробно описана последовательность применения проблемных ситуаций в процессе изучения темы, а также представлена технология работы на каждом этапе изучения проблемой ситуации будущими учителями на занятии по английскому языку.

Ключевые слова: проблемная ситуация, иноязычная коммуникативная компетентность, неproblemная

ситуация, виды проблемных ситуаций, использование проблемных ситуаций, будущие учителя.

Dmitrenko N. Ye., Petrova A. I.

Mykhailo Kotsiubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University

Implementation of problem situations to form a foreign language communicative competence of prospective teachers in English tutorials

Abstract. Introduction. Implementation of problem situations to form a foreign language communicative competence of prospective teachers in English tutorials is the main aspect of professionally oriented training and can intensify the educational process, stimulate cognitive students' interest, and motivate them to learn foreign languages. **Purpose.** The purpose of this research is to highlight the main characteristics, peculiarities and types of problem situations that are used for training a foreign language communicative competence, and clear out the basic requirements, rules and ways of creating and applying problem situations as well. It is stated that the problem situation contains a difficult theoretical and practical question which demands learning, expansion, research in ratio with certain conditions and circumstances which create this or that situation. **Methods.** The comparative analysis of the creation of problem and non-problem situations is given and examples of problem situations according to the topics of the curriculum "English for Professional Communication" for students of pedagogical specialities are presented. The basic features of successfully developed problems are characterized. They are connected with a real life and motivation of students; description of several related phenomena and events; necessity of group decision-making; need for learning new key concepts; adaption with previous knowledge; integration of thinking etc. The scientists describe in detail the sequence of application of problem situations in the process of topic studying, as well as the technology of work at every stage of processing of the problem situation by prospective teachers in English tutorials. **Results.** The analysis has shown that the communicative situation which contains a problem and requires its successful decision, promotes independent search activity of students, stimulates their cognitive interest, provides development of critical thinking and creative abilities of the participants involved in the discussion.

Key words: problem situation, foreign language communicative competence, non-problem situation, types of problem situations, implementation of problem situations, prospective teachers.

Постановка проблеми. Швидкий темп розвитку сучасного суспільства потребує негайних рішучих змін в освітній галузі. Реалії сьогодення вимагають від висококваліфікованих фахівців підходити комплексно до розв'язання проблем, шукати нестандартних рішень, діяти виважено й злагоджено у команді, координуючи свої дії з колегами, ефективно налагоджувати професійні контакти, у тому числі й з колегами з-за кордону. Тому нагальною стає потреба пошуку інших підходів до організації навчального процесу, оновлення методів, засобів, форм навчання, розробки й імплементації в освітній процес нових педагогічних технологій.

З огляду на вищевикладене, пріоритетним напрямом вищої освіти має стати професійна спрямованість навчання, невід'ємною частиною якого є іншомовна підготовка майбутніх фахівців. До іншомовного спілкування залучається все більша кількість людей різного віку, професій, інтересів. Тому головним завданням у вивченні іноземної мови є опанування її як засобу спілкування на міжкультурному рівні, що є викликом сьогодення, зумовленим сучасними реаліями світу, який глобалізується.

Інтенсифікувати навчальний процес, стимулювати пізнавальний інтерес студентів, мотивувати їх до вивчення іноземних мов, покращити рівень іншомовної підготовки майбутніх фахівців допоможе, на нашу думку, застосування проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах. На таких заняттях студенти самостійно здобувають необхідні знання, у них виробляються навички мисленнєвих операцій і дій, розвивається увага, творча уява, здогадка, формується здатність відкривати щось нове для себе та знаходити нові способи дій через висування припущень й формулювання доказів чи спростувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчивши психолого-педагогічну й методичну літературу, можна стверджувати, що питання застосування проблемних ситуацій у викладанні дисциплін вищої школи досить ґрунтовно розглядаються в наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: Х. Барроуз, Дж. Берінгер, К. Кокрел, К. Ньюхолд, С. Хмело-Сільвер, Ю. Будас, Н. Дмитренко, І. Доля, О. Зарічна, Т. Кудрявцев, Й. Лернер, М. Махмутов, Ф. Матюшкин, В. Оконь, А. Петрова, В. Сафонова та інші. Невирішеною залишається проблема застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів на заняттях з англійської мови.

Мета статті – узагальнити вимоги, правила й способи створення проблемних ситуацій та надати приклади застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетент-

ності майбутніх учителів на заняттях з англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науково-методичній літературі проблемна ситуація визначається як психологічний стан, що виникає в результаті мисленнєвої взаємодії суб'єкта (студента) з об'єктом (навчальним матеріалом), який стимулює пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчаються [1]. У педагогіці проблемна ситуація розглядається як стан розумового утруднення, який викликаний об'єктивною нестачею знань і способів розумової чи практичної діяльності, необхідних для розв'язання проблемного завдання [4]. Вона містить складне теоретичне й практичне питання, яке вимагає вивчення, розширення, дослідження у співвідношеннях з певними умовами й обставинами, які створюють ту чи іншу ситуацію. Проблемна ситуація, як правило, має дві сторони:

- предметно-змістову, пов'язану з виокремленням суперечностей базових знань, недостатнім обсягом певної суттєвої інформації;
- мотиваційну, яка спрямована на усвідомлення суперечностей і стимулювання бажання їх подолати за умови засвоєння студентами певних нових знань.

Існують різні способи створення проблемних ситуацій. Це підведення студентів до суперечностей і пропозиція їм самим знайти рішення, зіткнення з суперечностями практичної діяльності, викладення різних точок зору на одне й те саме питання, пропозиція розглянути явище з різних позицій, спонукання здійснювати власні порівняння, узагальнення і висновки.

Основними **рисами** вдало розробленої проблеми є: зв'язок з реальним життям і мотивацією студентів; опис кількох взаємопов'язаних явищ і подій; незадовільно сформульована комплексна проблема; потреба у прийнятті рішень, розсудливості та поміркованості; необхідність групового прийняття рішень; потреба у розгорнутих відповідях, які спонукають до обговорення; потреба у вивченні нових ключових концепцій; зв'язок з навчальними цілями і завданнями; адаптація з попередніми знаннями; представлення у відповідному аутентичному контексті; стимулювання інтересу; інтеграція мислення; підсумковий результат, який можна застосувати в реальному житті [16; 17].

Науковці висувають такі **вимоги** до проблемної ситуації: наявність елемента новизни; перепони на шляху досягнення поставлених цілей; логічна послідовність пред'явлення проблеми [3; 5].

Окрім того, пізнавально-комунікативні потреби повинні відповідати можливостям студентів. Тому варто моделювати такі ситуації, які студенти могли б реалізувати в повсякденному житті, насамперед рід-

ною мовою, а вже потім іноземною, відповідали б їхньому досвіду й фоновим знанням, здатності вирішувати проблеми. До іншомовної здатності можна віднести: вживання більш складної структури висловлювання (кількість розмовних кліше, використання об'ємніших фраз, поширених складносурядних і складнопідрядних речень); до мовленнєвої належить детальний відбір слів (зменшення лексичних й синтаксичних повторів, відсутність затяжних пауз, слів-паразитів); до смислової – ширший обсяг предмета обговорення.

Для того, щоб сприяти професійній обізнаності студентів з обраного фаху, мотивувати їх до навчання взагалі й вивчення іноземної мови зокрема, необхідно надати їм умови для творчості, пропонувати саме такі завдання, виконуючи які, вони застосовували б уяву, певний життєвий досвід, невимушено ділились ним, вільно висловлювали власну думку стосовно проблеми, що обговорюється, використовуючи вивчені лексичні одиниці й відпрацьовані до автоматизму граматичні конструкції. Звісно, позитивного результату можна досягти систематичною кропіткою працею студентів й викладачів, невтомним відпрацюванням мовного матеріалу, виконуючи велику кількість підстановчих й трансформаційних вправ, які дають змогу здійснити перехід від розв'язання неproblemних ситуацій до problemних, від репродуктивного мовлення (заучування напам'ять, механічного відтворення матеріалу) до продуктивного (власні висловлювання в усному й писемному мовленні під час розв'язання мовленнєвих завдань різної складності).

У контексті вивчення іноземної мови особливу значущість набувають такі **групи** problemних завдань: пошуково-ігрові, комунікативно-пошукові, комунікативно орієнтовані, пізнавально-пошукові, культурологічні. До основних **властивостей** problemних завдань належать: автентичне спілкування на занятті; актуальність завдання для учасників; складність завдання; інформаційна нерівність партнерів (учасники, які мають різні інтереси, різні захоплення доповнюють один одного); творчий характер [10].

Для того щоб розвинути у студентів комунікативні вміння поза мовним оточенням, недостатньо наповнювати заняття умовно-комунікативними або комунікативними вправами, які дають змогу розв'язувати комунікативні задачі. Важливо запропонувати студентам мислити, вирішувати проблеми, які породжують думки, міркування над можливими шляхами рішення цих проблем для того, щоб студенти акцентували увагу на змісті висловлювання, щоб у центрі уваги була думка, а мова виступала у своїй прямій функції формування і формулювання цих думок.

Під час створення звичайної неproblemної ситуації з будь-якої теми, як правило, вказуються всі компоненти смислового змісту, а саме: дійові особи, місце,

час, мета спілкування, яка не ускладнена деталями. Наведемо приклади використання неproblemних і problemних ситуацій у межах дисципліни «Англійська мова для професійного спілкування».

Неproblemна ситуація: *You and your partner are teachers in one of Stuttgart schools, Germany. Next Wednesday you have a conference in Norwich in the east of England. You want to travel there on the same date. Look at the two timetables and the fax, and plan your journey.* У вказаній ситуації визначені всі компоненти смислового змісту: дійові особи – шкільні вчителі, місце і час спілкування – місто і країна, робочий час, мета спілкування – планування подорожі згідно з даними розкладу й факса.

Problemні ситуації створюються на основі зазначення проблеми на шляху досягнення мети та варіювання кількості невідомих компонентів, що й визначає ступінь problemності. Problemна ситуація з тієї ж теми може бути такою: *You and your partner are teachers. You present a project in the international conference. Plan a trip to a foreign country.* У цій ситуації студенти, котрі вирішують мовленнєве завдання (проблему), самі визначають, чи є вони вчителями однієї школи, чи представляють учителів усієї країни (дійові особи), обирають країну й тип закладу, які представлятимуть на конференції (місце спілкування), самі обирають час спілкування.

Вибудовуючи подібні problemні ситуації, необхідно визначити максимальне значення невідомих компонентів, за яких problemна ситуація може виявитися занадто складною, «тупиковою». Таку ситуацію не можна пропонувати студентам. Також варто уникати мінімального значення невідомих компонентів, оскільки занадто легка problemна ситуація перестане бути problemною й перейде до категорії неproblemних ситуацій.

Наведемо ще один приклад неproblemної ситуації з теми «Jobs Advertisements». *With a partner prepare a job advertisement for a teacher. Your advertisement must include: the salary, the age and type of person you require, family status.* Описана ситуація не є problemною, оскільки відомі всі її деталі. Студентам залишається лише вказати інформацію згідно з даними завдання.

Ситуація може стати problemною, якщо її дещо змінити. *Prepare a job advertisement for one of the jobs you know/ from the list. Mention anything you consider to be important.* У цій ситуації студенти не обмежені певними рамками (зарплата, вік, особистісні характеристики тощо) й можуть розвивати ситуацію за власним бажанням.

Для порівняння наведемо приклади неproblemних і problemних ситуацій з одних й тих самих тем, передбачених програмою дисципліни «Англійська мова для професійного спілкування».

Табл. 1

Приклади проблемних і неproblemних ситуацій

Choosing a Profession	
Fill in the gaps with the words from the box.	What skills should people of the following professions possess: a pilot, a journalist, a surgeon, a police officer, a businessperson, a teacher, a top model? Why do you think so?
Talk about a job from the list, using the expressions below.	Describe job responsibilities; let your groupmates guess the person of what profession you are looking for.
My University and Faculty	
Say whether the statements are true or false.	End the sentences.
Match the columns.	Make up a dialogue about your university and faculty. What do you like and dislike at your faculty.
Learning Foreign Languages	
Look through the arguments for learning English. Match each argument to its corresponding justification.	Watch short motivation videos why people need English. Explain where you use or can use English.
Guess if these statements are true or false.	Make a list of 5 things you could do to help yourself to learn English. Explain your choice.
Communicating Across Cultures	
Make the following sentences complete.	Define cultural differences of the given countries.
Read the texts. Choose from the list the country the manager is describing in each text.	Give advice about cultural peculiarities of your country to a foreigner who is going to visit it.

Із наведених у таблиці прикладів стає зрозумілим, що у неproblemних ситуаціях увага спрямовується на формальний бік висловлювань, а саме відпрацювання лексичних одиниць й певних граматичних конструкцій. А у формулюваннях проблемних ситуацій задіяно емоційно-оцінювальну сферу діяльності студентів, що стимулює їх висловлюватись самостійно, самим обирати мовленнєві засоби для вираження власних думок.

Залежно від теми й змісту навчального матеріалу можна застосовувати різні **види** проблемних ситуацій.

1. **Ситуація-ілюстрація.** Наводиться приклад з практики відповідної сфери діяльності або особистого досвіду. Наприклад, показуються роботи інших студентів, які досягли значних успіхів у навчанні.
2. **Ситуація-оцінка.** Учасникам пропонується описати конкретну подію, наприклад, оцінити значущість ситуації і правильність дій студентів. Необхідно проаналізувати ситуацію, дати оцінку правильності дій і запропонувати власний варіант розв'язання.
3. **Ситуація-вправа.** Студенти здійснюють на занятті окреме дослідження. Наприклад, кожний учасник отримує завдання – провести дослідження в групі (скільки часу опитувані проводять біля телевізора, які їхні улюблені програми та ін.), опитати інших студентів, заповнити таблицю, проаналізувати результати, зробити висновки, дати пораду або поділитися досвідом [18, с. 28].

Застосовуючи проблемні ситуації на заняттях з англійської мови, варто пам'ятати, що граматно сформульовані мовленнєві завдання є потужним інструментом методичного й педагогічного впливу, що дає студентам змогу логічно вибудовувати послідовність висловлювань із заданої проблеми. Мовленнєве завдання є завжди мовленнєво-мисленнєвим, де мислення спрямоване на спілкування (погодитись, спростувати, висловити сум, жаль, пояснити, прокоментувати і т.д.), а не на мовну форму (вставте, виберіть, розкрийте дужки, знайдіть пару і т.д.), тобто для студентів важливим є усвідомлювати функції висловлювань. Тому, укладаючи проблемні завдання, варто використовувати такі дієслова: *say, inform, explain, prove, show, characterize, advise, recommend* та інші, які спонукатимуть студентів ділитись інформацією, висловлювати власну точку зору, демонструвати почуття й виказувати ставлення до того, що обговорюється.

Узагальнивши досвід вітчизняних і зарубіжних учених, й спираючись на власний досвід, ми можемо виокремити певні **способи** створення проблемних ситуацій [7; 8; 13]:

- спонукання студентів до теоретичного пояснення фактів, явищ, зовнішньої невідповідності між ними;
- застосування навчальних і життєвих ситуацій, які виникають під час виконання практичних завдань. У цьому разі проблемні ситуації виникають під час спроби самостійно досягти поставлених цілей;
- орієнтація проблемних завдань на пояснення явищ або пошук шляхів їх практичного застосування;
- спонукання студентів до аналізу фактів та явищ, які спричиняють суперечності між власними

уявленнями й теоретичним трактуванням цих фактів;

- висування припущення, оформлення висновків та їх перевірка;
- спонукання студентів порівнювати, зіставляти факти, явища, правила, дії, в результаті чого виникає проблемна ситуація;
- спонукання студентів до попереднього узагальнення нових фактів. Завдання містить новий матеріал, передбачає порівняння певних фактів і явищ та здійснення самостійного узагальнення;
- ознайомлення з фактами, які мають незрозумілий характер і призвели до утворення наукової проблеми. Як правило, ці факти та явища суперечать студентським уявленням і поняттям, що можна пояснити недостатніми попередніми знаннями;
- організація міжпредметних зв'язків, оскільки навчальний матеріал певного предмета не забезпечує створення проблемної ситуації;
- варіювання завдання, перефразування питання [2].

Створюючи різні проблемні ситуації, потрібно дотримуватись певних **правил** їх укладання. А саме: виконання завдання повинно передбачати оволодіння новими знаннями, розвиток умінь, формування навичок; самі завдання мають відповідати інтелектуальним можливостям студентів; містити достовірні та реалістичні проблеми, які представляють інтерес для сучасного суспільства, науки та освіти; передбачати комплексне їх вирішення, аналіз і узагальнення вивченого й зібраного самостійно матеріалу з метою знаходження оптимального шляху досягнення поставленої мети; мати міждисциплінарний характер; мотивувати студентів до самовдосконалення й самоосвіти; передбачати право вибору й можливість контролювати процес; налаштовувати на співпрацю, встановлення партнерських стосунків один з одним і з викладачем; стимулювати пізнавальну діяльність студентів, надаючи їм свободу вибору й самостійність [11].

Важливою умовою розробки проблемної ситуації є послідовна система її впровадження у навчальний процес. Вважаємо за доцільне навести правила, які визначають послідовність використання проблемних ситуацій.

1. Продумуючи проблемну ситуацію, треба розробити систему завдань, яка б слугувала підґрунтям створення проблемної ситуації.
2. Розроблена система проблемних завдань повинна охоплювати повністю всю тему, що вивчається. Ця система має забезпечувати послідовний розвиток знань і вмінь.
3. На різних етапах вивчення певної теми проблемні

ситуації виконують різні дидактичні функції. На початковому етапі проблемна ситуація має забезпечити пізнавальну потребу опанувати тему. Проблемні ситуації, які передують оволодінню системою знань, є основними або тематичними. Наступні конкретні проблемні ситуації слугують подальшому опрацюванню основного проблемного завдання, яке потребує не окремих конкретних знань, а усієї системи знань і вмінь, що здобуваються.

4. Проблемні ситуації повинні містити конкретні поступові кроки опанування нових знань та дій, які має здійснювати кожен студент залежно від своїх можливостей.
5. Варто виокремити основні знання і дії й визначити їх оптимально ефективну послідовність засвоєння, що стимулюватиме пізнавальну діяльність студентів [12].

Варто зауважити, що проблемна ситуація повинна викликати зацікавленість у студентів, бажання у всьому розібратись самостійно. Тому інформація, яку вони отримують у результаті вирішення проблеми, повинна мати особистісну значущість, бути важливою в навчальному плані й практичному застосуванні.

Беручи до уваги напрацювання провідних фахівців у галузі проблемного навчання й спираючись на власний досвід, ми можемо стверджувати, що проблемні ситуації доречно широко використовувати у навчанні іноземної мови у ВНЗ. Застосування проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови переорієнтовує процес навчання від сухого неефективного заучування лексики та граматики, на чому традиційно базувалось викладання іноземної мови у ВНЗ, до реалізації комунікативних намірів. Наведемо приклади деяких проблемних ситуацій різної складності в межах теми «Вища освіта. Найвідоміші університети», яка входить до змісту дисципліни «Англійська мова для професійного спілкування».

Введення теми може супроводжуватись такою проблемною ситуацією. Студентам протягом 1 хв. пропонується уважно вивчити картинку, на якій зображено фасад університету / територію / навчальний процес / бібліотеку тощо. Картинку забирають. Далі викладач озвучує твердження із застосуванням активної лексики. Студенти або підтверджують, або спростовують інформацію. З наступною картинкою студенти працюють у малих групах і самі складають твердження до картинки.

Наступною проблемною ситуацією може слугувати створення презентацій обраних студентами найвідоміших університетів. Під час презентації ті, хто слухають, заповнюють інформаційну таблицю, потім порівнюють отримані дані, висловлюють переваги та недоліки навчання в кожному із вказаних університетів. Таблиця вміщує поля для заповнення:

Name of the Educational Establishment, The Year/Century of Foundation, Structure, Admission Requirements, Curriculum, Library, Students' Life (societies, clubs, sports teams, etc.), Scientific Achievements, Famous Graduates, Peculiarities.

На заключному етапі вивчення теми студентам можна запропонувати взяти участь в уявному педагогічному форумі чи конференції. Учасники заздалегідь поділені на малі групи по 2-3 особи. Кожна група представляє певний відомий навчальний заклад. До групи варто включити керівництво закладу, викладача та студента. Університет має відповідати обраному фаху студентів (педагогічний, технічний, медичний). Їхнє завдання полягає у висвітленні переваг навчатися саме у їхньому університеті й переконати абітурієнтів вступати саме до їхнього університету тощо. Усі учасники беруть активну участь в обговоренні, задають питання, наводять приклади, надають переконливі докази тощо.

Висновки. Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх педагогів на заняттях з англійської мови має практичну значущість у формуванні особистості, оскільки студенти мають можливість обговорити проблеми, пов'язані з історією, педагогікою, географією, психологією, літературою, музикою тощо. Проблемні ситуації на заняттях з англійської мови сприяють створенню цілісного сприйняття навколишнього світу: готують молодь до культурного, професійного й особистісного спілкування, розвивають уяву, фантазію, мислення, стимулюють інтерес, підтримують високу мотивацію до вивчення іноземних мов, долучають до культурного спадку та духовних цінностей свого народу та народів усього світу.

Створення подібних проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів, формує такі навички й уміння, які допоможуть їм самостійно здобувати необхідні знання, підвищує якість їхньої професійної підготовки. Програвання на заняттях з іноземної мови великої кількості різноманітних ситуацій як усного, так і писемного спілкування допомагають майбутнім учителям сформувати іншомовну комунікативну компетентність і дають можливість адаптуватися до реалій майбутньої професійної діяльності.

Перспективним вважаємо вибудовування сучасної моделі вивчення іноземної мови, основою якої є імплементація проблемних ситуацій на заняттях у ВНЗ. Подальшого дослідження потребують питання укладання методичних комплексів, які містять професійно орієнтовані проблемні ситуації відповідно до галузі знань і спеціалізації студентів, а також розробки критеріїв оцінювання результатів роботи студентів із проблемними ситуаціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Педагогіка: [Посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Н.П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с.
2. Дмитренко Н.Є., Доля І.В. Застосування проблемно-орієнтованого навчання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі / Н.Є. Дмитренко, І.В. Доля // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 46 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 375 с. – С. 166-170.
3. Ромашкіна Г.І. Шляхи створення проблемних ситуацій на уроці іноземної мови / Г.І. Ромашкіна // Іноземні мови. – 2009. – №3. – С. 18-19.
4. Скаткин М.Н. Дидактика средней школы / М.Н. Скаткин. – М. : Просвещение, 1982.
5. Чижикова О.В. Розвиток творчих здібностей майбутніх правознавців засобами проблемного навчання / О.В. Чижикова // Теоретичні питання освіти, культури та виховання : зб. наук. праць. – Вип. 44, КНЛУ. – 2011. – С. 54-56.
6. Barrows H. S. Problem-based learning in medicine and beyond / H. S. Barrows H. S. // Bringing problem-based learning to higher education: Theory and practice. New directions for teaching and learning. – San Francisco: Jossey-Bass Inc. Publishers, 1996. – №. 68. – P. 3-13.
7. Beringer J. Application of Problem Based Learning through Research Investigation / J. Beringer // Journal of Geography in Higher Education, 2007. – № 31. – P. 445-457.
8. Budas I. Assessment of Foreign Language Proficiency in Problem-Based Learning / I. Budas // European Humanities Studies: State and Society, 2016. – № 4. – P.71-81.
9. Cockrell K., Caplow J. Context for Learning: Collaborative Groups in the Problem-Based Learning Environment / K. Cockrell, J. Caplow // The Reviews of Higher Education, 2000. – V. 23, № 3. – 347 p.
10. Dmitrenko N., Zarichna O. Pre-discussion of PBL in tutorial groups of ESL: methodological and professional aspects / N. Dmitrenko, O. Zarichna // Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Вінниця : Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2016. – 101 с. – С. 90-92.
11. Dmitrenko N. Implementation of problem-based learning in tutorials at higher educational institution / N. Dmitrenko // Innovative Solutions in Modern science. – Dubai, № 1 (1), 2016. – 167 p. – P.77-82. Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD>
12. Dmitrenko N. The implementation of problem-based learning in Ukrainian higher educational institutions / N. Dmitrenko // Advanced Education, КПІ. – 2016, №5. – С. 28-35.
13. Dmitrenko N. Problem-based learning as a learner-centred approach: general review / N. Dmitrenko // Proceedings of the international conference «Modern peculiarities of the identity formation and social adaptation in conditions of liberal values crisis», 9.02.2016. – 15.02.2016, London : IASHE, 2016. – 104 p. – P.21-24.
14. Hmelo-Silver C. E. Problem based learning: What and how do students learn? // Educational Psychology Review, 2004. – №16. – P. 235-266.
15. Maurer H., Neuhold Ch. PBL in European studies – Maastricht experience: The Higher Education Academy // Social Science Conference «Ways of Knowing, Ways of Learning», 28 and 29 May 2012, Liverpool Session 4 – Tuesday, 29 May, 14h, Canada Suite.
16. Podzyhun O., Petrova A. Problem-based learning in ESL Classroom / O. Podzyhun, A. Petrova // Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі: зб. матеріалів XIV міжнародної студентської Інтернет-конференції. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – С. 117-119.

17. Petrova A. Virtues of Problem-Based Learning in ESL Classroom / A. Petrova // Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі : зб. матеріалів наукової конференції викладачів та студентів факультету іноземних мов / гол. ред. Ямчинська Т.І. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – С. 94-98.
18. Problem-based learning in teaching English as a foreign language: theoretical and practical issues (Проблемно-орієнтоване навчання у викладанні англійської мови як іноземної: теоретичні і практичні питання) : монографія / за заг. ред. Н. Є. Дмитренко. – Вінниця : ФОП Т. П. Барановська, 2017. – 164 с.

REFERENCES

- Volkova N.P. Pedagogika: [Posibnyk dlia studentiv vyschykh navchal'nykh zakladiv] / N.P. Volkova. – K.: Vydavnychyj tsentr «Akademiia», 2003. – 576 s.
- Dmitrenko N.Ye., Dolia I.V. Zastosuvannia problemno-orientovanoho navchannia na zaniattiakh z inozemnoi movy u vyschomu navchal'nomu zakladi / N.Ye. Dmitrenko, I.V. Dolia / Suchasni informatsijni tekhnologii ta innovatsijni metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy // Zb. nauk. pr. – Vypusk 46 / redkol. – Kyiv-Vinnytsia : TOV firma «Planer», 2016. – 375 s. – S.166-170.
- Romashkina H.I. Shliakhy stvorennia problemnykh sytuatsij na urotsi inozemnoi movy / H.I. Romashkina // Inozemni movy. – 2009. – №3. – S.18-19.
- Skatkyn M.N. Dydaktyka srednej shkoly / M.N. Skatkyn. – M. : Prosveschenye», 1982.
- Chyzhykova O.V. Rozvytok tvorchykh zdbnostej majbutnikh pravoznavtsiv zasobamy problemnogo navchannia / O.V. Chyzhykova // Teoretychni pytannia osvity, kul'tury ta vykhovannia: zb. nauk. prats'. – Vyp. 44, KNLU. – 2011. – S.54-56.
- Barrows H. S. Problem-based learning in medicine and beyond / H. S. Barrows H. S. // Bringing problem-based learning to higher education: Theory and practice. New directions for teaching and learning. – San Francisco: Jossey-Bass Inc. Publishers, 1996. – №. 68. – P. 3-13.
- Beringer J. Application of Problem Based Learning through Research Investigation / J. Beringer // Journal of Geography in Higher Education, 2007. – № 31. – P. 445-457.
- Budas I. Assessment of Foreign Language Proficiency in Problem-Based Learning / I. Budas // European Humanities Studies: State and Society, 2016. – № 4. – P.71-81.
- Cockrell K., Caplow J. Context for Learning: Collaborative Groups in the Problem-Based Learning Environment / K. Cockrell, J. Caplow // The Reviews of Higher Education, 2000. – V. 23, № 3. – 347 p.
- Dmitrenko N., Zarichna O. Pre-discussion of PBL in tutorial groups of ESL: methodological and professional aspects / N. Dmitrenko, O. Zarichna // Aktual'ni problemy suchasnoi translitolohii, lnhvokrainoznavstva ta teorii mizhkul'turnoi komunikatsii : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii. – Vinnytsia : Tsentridhotovky naukovykh ta navchal'no-metodychnykh vydan' VTEI KNTEU, 2016. – 101 s. – S. 90-92.
- Dmitrenko N. Implementation of problem-based learning in tutorials at higher educational institution / N. Dmitrenko // Innovative Solutions in Modern science. – Dubai, № 1 (1), 2016. – 167 p. – P.77-82. – Rezhym dostupu: <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD>
- Dmitrenko N. The implementation of problem-based learning in Ukrainian higher educational institutions / N. Dmitrenko // Advanced Education, KPI. – 2016, №5. – P. 28-35.
- Dmitrenko N. Problem-based learning as a learner-centred approach: general review / N. Dmitrenko // Proceedings of the international conference «Modern peculiarities of the identity formation and social adaptation in conditions of liberal values crisis», 9.02.2016. – 15.02.2016, London : IASHE, 2016. – 104 p. – P.21-24.
- Hmelo-Silver C. E. Problem based learning: What and how do students learn? // Educational Psychology Review, 2004. – №16. – P. 235-266.
- Maurer H., Neuhold Ch. PBL in European studies – Maastricht experience: The Higher Education Academy // Social Science Conference «Ways of Knowing, Ways of Learning», 28 and 29 May 2012, Liverpool Session 4 – Tuesday, 29 May, 14h, Canada Suite.
- Podzyhun O., Petrova A. Problem-based learning in ESL Classroom / O. Podzyhun, A. Petrova // Mova, osvita, kul'tura: intehratsijni tendentsii v suchasnomu sviti : zb. materialiv XIV mizhnarodnoi students'koi Internet-konferentsii. – Vinnytsia : Nilan-LTD, 2016. – S. 117-119.
- Petrova A. Virtues of Problem-Based Learning in ESL Classroom / A. Petrova // Aktual'ni problemy lnhvistyky ta metodyky vykladannia inozemnykh mov u vyschomu navchal'nomu zakladi ta shkoli : zb. materialiv naukovoi konferentsii vykladachiv ta studentiv fakul'tetu inozemnykh mov / hol. red. Yamchyn'ska T.I. – Vinnytsia : Nilan-LTD, 2017. – S. 94-98.
- Problem-based learning in teaching English as a foreign language: theoretical and practical issues (Problemno-orientovane navchannia u vykladanni anhlijs'koi movy iak inozemnoi: teoretychni i praktychni pytannia) : monohrafiia / za zah. red. N. Ye. Dmitrenko. – Vinnytsia : FOP T. P. Baranovs'ka, 2017. – 164 s.

Отримано 14.08.2017

